

Pestprotocol Maaslandcollege

Mensen vergeten misschien wat je gezegd hebt, maar ze zullen niet vergeten hoe ze zich door jou voelen.

Update: 22-12-2014

Inleiding

Dit pestprotocol beoogt meer inzicht te geven in het fenomeen pesten. Een pestprotocol fungeert als handvat om te reageren op verschillende pestsituaties en om het pesten zoveel mogelijk te voorkomen. Voor de tekst van dit protocol is gebruik gemaakt van bestaande pestprotocollen van andere scholen en van het Nationaal Onderwijsprotocol tegen pesten.

Veel van wat er in dit protocol staat, wordt al op onze school toegepast. In pestsituaties probeert de klassendocent en/of de afdelingsleider/vertrouwenspersonen/ leden van de Hellupgroep/ iemand van het zorgteam en/of directielid het probleem in samenspraak met de leerlingen en/of de ouders op te lossen. We hebben gemerkt dat alles wat we willen doen voor onze leerlingen, valt of staat met de signalering en/of melding van pestgedrag. Dit protocol is erop gericht om al onze medewerkers, leerlingen en ouders ervan op de hoogte te brengen wat de school wil doen om voortdurend te blijven werken aan het veilige schoolklimaat en zo mogelijk te verbeteren.

Het onderkennen van het pestprobleem en er vervolgens actief op reageren is iets dat elke school aan zichzelf en aan haar leerlingen verplicht is. Op school behoren leerlingen zich veilig te voelen. Een actief anti-pestbeleid kan daartoe sterk bijdragen. En dat laatste is wat we willen.

Een sterk groeiende vorm van pesten is digitaal pesten, ofwel cyberpesten. Ook daarin probeert dit protocol te voorzien, hoewel de ontwikkelingen op dat vlak vaak snel gaan (zie bijlage III).

Onze school kent de regeling ter voorkoming seksuele intimidatie, agressie en geweld (waaronder pesten) en discriminatie vastgesteld door de raad van bestuur. Op basis van deze regeling wordt de zorg voor een prettig schoolklimaat en een prettige omgang met elkaar nagestreefd. Pestsituaties en problemen worden eerst besproken met onze leraren en klassendocenten, daarna pas met afdelingsleiders en directie. In situaties waarin leerlingen gepest worden en zich niet gehoord voelen, kunnen zij en/of ouders formele wegen inslaan.

Onze school beschikt over de notitie 'Handreiking agressie, geweld (waaronder pesten) en discriminatie Maaslandcollege' (Zie bijlage IX). Dit pestprotocol is daarvan onderdeel.

Tot slot: daar waar de tekst over 'de ouders' wordt gesproken, wordt steeds 'ouders of verzorgers' bedoeld.

1. Pesten

De identiteit van onze school

Een van de kernwaarden van onze school is 'veilig en open'. In onze schoolgids vind je hierbij de volgende omschrijving:

Het Maaslandcollege staat open voor alle leerlingen, ongeacht hun afkomst, met respect voor de eigen inbreng en levensbeschouwelijke achtergrond. Wij bereiden onze leerlingen voor op een pluriforme en multiculturele samenleving. Daarbij staat het werken aan een mentaliteit van verdraagzaamheid en rechtvaardigheid, uitgaande van respect voor de ander voortdurend voorop. Iedereen moet zich op het Maaslandcollege veilig en thuis kunnen voelen. Een klimaat van betrokkenheid, openheid, optimisme, enthousiasme en vooral vertrouwen is een voorwaarde om je goed te voelen en goed te kunnen presteren.

Deze waarde ligt ten grondslag aan de omgangsvormen die wij op school hanteren. Wij willen een veilige school zijn. Pesten is in strijd met de identiteit van onze school en wordt dan ook niet getolereerd. Wij vinden het dan ook belangrijk om beleid te hebben tegen pestgedrag op school.

Wat is pesten?

Plagen kan uitmonden in pesten. We spreken van plagen als er een eenmalig incident is dat beide partijen niet als bedreigend ervaren. Pesten daarentegen is ernstiger. Er is sprake van pestgedrag als dezelfde persoon regelmatig en systematisch psychisch of fysiek wordt lastiggevallen door één of meerdere personen. Pesten is een vorm van geweld en daarmee grensoverschrijdend. Soms heeft een pester ook niet altijd in de gaten dat de ander zijn gedrag als pesten ervaart. En soms is het niet als pesten begonnen, maar wordt het dat uiteindelijk wel. Het is dan een glijdende schaal. Wel duidelijk is, dat pesten door dader en slachtoffer verschillend wordt ervaren.

Een klimaat waarin gepest wordt, tast iedereen aan. In een klas waar gepest wordt, kunnen alle leerlingen slachtoffer worden. Pestgedrag moet dan ook door iedereen serieus genomen worden. Het lastige is dat veel pestgedrag zich in het verborgene afspeelt, zodat het moeilijk is er grip op te krijgen. En zelfs als het pestgedrag wordt opgemerkt, weten leraren en anderen niet altijd hoe ze ermee om moeten gaan. Leraren, directie en onderwijsondersteunend personeel hebben echter een taak (samen met de ouders en de leerlingen zelf) in het tegengaan van pesten. Leerlingen moeten weten dat ze hulp kunnen krijgen van volwassenen in de school en hierom durven te vragen. Volwassenen dienen oog te hebben voor de signalen van leerlingen. Ze tonen interesse en luisteren naar wat de leerlingen te vertellen hebben. Voor klassendocenten betekent het dat ze groeps gesprekken houden, aandacht hebben voor de groeps sfeer en het functioneren van individuele leerlingen in de groep. Ze maken afspraken met de klas en zorgen ervoor dat deze afspraken nagekomen worden.

Hoe wordt er gepest?

Er zijn diverse vormen. We noemen een aantal voorbeelden:

- met woorden, zoals vernederen, belachelijk maken, gemene briefjes en schelden;
- lichamelijk, zoals trekken aan kleding, aan haren trekken, wapens gebruiken en achtervolgen;
- uitsluiting, zoals negeren, niet meedoen bij groepsopdrachten en niet meefietsen naar huis/school;

- afpersing, zoals dwingen om geld af te geven en het afdwingen om iets voor de pester te doen.

Tussen plagerij en pesten loopt een diffuse grens, die voor ieder persoonlijk verschillend is. Het slachtoffer heeft het recht zelf aan te geven wat hij als acceptabel beschouwt. Het ene pesten is het andere niet. Er zijn verschillende gradaties. Soms is sprake van lichte overtredingen, maar in het zwaarste geval kan er sprake zijn van een misdrijf. In het laatste geval wordt dan aangifte gedaan bij de politie door school en/of ouders.

De gepeste leerling

Sommige leerlingen lopen meer kans gepest te worden dan anderen. Dat kan met hun uiterlijk, gedrag, gevoelens en sociale uitingsvormen te maken hebben. Bovendien worden leerlingen pas gepest in situaties, waarin pesters de kans krijgen om een slachtoffer te pakken te nemen, dus in onveilige situaties. Het is zaak wat extra alert te zijn op leerlingen die andere dingen doen of iets hebben dat anders is dan de meeste van hun leeftijdgenoten, dat kan van alles zijn. Zelfs het heel goed zijn in bepaalde vakken kan een rol spelen. Je weet dit van tevoren niet.

Het slachtoffer is vaak een beetje anders dan de anderen. Hij heeft een handicap, stottert, of leert moeilijk. Of het is een schuw, angstig kind, dat passief reageert. Of het is juist een driftig kind, dat uitgroeit tot dader/slachtoffer, een kind dat pest én gepest wordt. Slachtoffers zijn meestal populair, noch geliefd. Verdedigers zijn belangrijk voor gepeste kinderen. Ook als maar één iemand het opneemt voor het gepeste kind, heeft het slachtoffer meer zelfvertrouwen en wordt hij beter geaccepteerd door de groep. Zelfs als de verdediger niet actief ingrijpt, maar alleen achteraf troost biedt. Voor slachtoffers die hun slachtofferrol weten te overstijgen, zijn de gevolgen van pesten minder zwaar. Kinderen die op de basisschool werden gepest maar daarna niet meer, bleken daar later niet veel last meer van te hebben. Als het pesten wel voortduurt, zijn de gevolgen soms ellendig. Kinderen die het nog niet waren, zijn na een schooljaar van pesten angstig en depressief. Pesten is desastreus voor het zelfvertrouwen. Slachtoffers krijgen er buik- en hoofdpijn van. Ze spijbelen of presteren slecht.

Het is belangrijk dat leraren deze gevolgen bespreken met de groep die er toe doet. Het is niet genoeg als je alleen het gepeste kind weerbaar maakt. Bovendien lijkt het dan of het aan het gepeste kind ligt. Bij pesten is de groep het probleem, en voor de oplossing heb je ook de groep nodig.

Een kind dat wordt gepest, praat er thuis niet altijd over. Redenen hiervoor kunnen zijn:

- Schaamte;
- Angst dat de ouders met de school of met de pester gaan praten en dat het pesten dan nog erger wordt;
- Het probleem lijkt onoplosbaar;
- Het idee dat je niet behoort te klikken.

Mogelijke signalen van gepest worden (ook van belang voor ouders):

- Niet meer naar school willen;
- Niet meer thuis over school vertellen;
- Nooit meer andere kinderen naar huis nemen of bij anderen gevraagd worden;
- Slechtere resultaten op school dan vroeger;
- Regelmatig spullen kwijt of met kapotte spullen thuiskomen;
- Regelmatig hoofdpijn of buikpijn;
- Blauwe plekken op ongewone plaatsen;
- Niet willen slapen, vaker wakker worden, bedplassen, nachtmerries;

- Verjaardag niet willen vieren;
- Niet alleen een boodschap durven doen;
- Niet meer naar een bepaalde club of vereniging willen gaan;
- Bepaalde kleren niet meer willen dragen;
- Thuis prikkelbaar, boos of verdrietig zijn;
- Zelf blessures veroorzaken om niet naar school te hoeven.

De pester

Pesters streven naar een hoge(re) sociale status. Status vinden ze belangrijker dan affectie. Van binnen zijn ze vaak onzeker en ze proberen zichzelf groter te maken door een ander kleiner te maken. Pesters krijgen vaak andere kinderen mee, want wie meedoet, loopt zelf de minste kans om slachtoffer te worden. Doorgaans voelen pesters zich niet schuldig, want het slachtoffer vraagt er in hun ogen immers om gepest te worden. De pester heeft een bovengemiddeld begrip van wat mensen denken of voelen. Zo weet hij wat de zwakke plekken van kinderen zijn. Ook kent de pester het verschil tussen goed en kwaad. Dus voelt hij zich onprettig als hij iets slechts doet, net als alle mensen met een geweten. Daar heeft hij een oplossing voor: 'morele ontkoppeling': hij overtuigt zichzelf ervan dat het pestgedrag gerechtvaardigd is. Door bijvoorbeeld de verantwoordelijkheid bij de ander te leggen ('hij begon'), te bagatelliseren ('ze mag nooit op een feestje komen, nou én?') of een hoger doel aan te voeren, zoals zelfverdediging ('hij zei stomme olifant'). Daardoor heeft hij ander gevoelens bij pesten. Hij is trots op de aandacht die het oplevert, en voelt minder dan andere kinderen schaamte of schuld. De pester interpreteert gedrag van anderen vaak als vijandig. Als iemand tegen hem opbotst, denkt hij niet snel dat het per ongeluk was. Hij gaat uit van opzet. En zijn reactie is vaak agressief (terugduwen) in plaats van assertief (vragen om uitleg).

Pestgedrag kan een aantal dieper liggende oorzaken hebben:

- een problematische thuissituatie, negatief voorbeeldgedrag van ouders;
- een vaak gevoelde anonimiteit (ik besta niet); als een pester zich verloren voelt binnen een grote groep kan hij zich belangrijker maken door een ander omlaag te drukken;
- het moeten spelen van een niet-passende rol;
- een voortdurende strijd om de macht in de klas;
- een niet-democratisch leefmilieu binnen de school; een docent is autoritair en laat op een onprettige wijze blijken dat hij de baas is. Zulke spanningen kunnen door pesters op een zondebok worden afgereageerd;
- een gevoel van incompetentie op school (slechte cijfers of een laag niveau);
- een zwak gevoel van autonomie (te weinig zelfstandigheid en verantwoordelijkheid).

Wat de oorzaak ook is en hoe triest bepaalde zaken ook kunnen zijn, pestgedrag wordt door ons niet getolereerd. Het is onacceptabel en wij treden er tegenop.

De omstanders

De meeste leerlingen houden zich afzijdig als er gepest wordt. Ze voelen zich wel vaak schuldig over het feit dat ze niet in de bres springen voor het slachtoffer of hulp inschakelen. De omstanders hebben vaak zonder dat zij het zich bewust zijn, invloed op het pesten.

De meepester/ meeloper

Meelopers zijn leerlingen die incidenteel meedoen met het pesten. Dit gebeurt meestal uit angst om zelf in de slachtofferrol terecht te komen. Het kan echter ook zo zijn dat meelopers stoer gedrag wel interessant vinden en dat ze denken in populariteit mee te liften met de pester. Verder kunnen leerlingen meelopen uit angst vrienden of vriendinnen te verliezen. De pester neemt het initiatief om iemand te pesten, de meeloper doet soms enthousiast mee. Maar pester en meeloper wisselen vaak

van rol: de een begint, de ander doet mee. Pesters en meelopers zitten meestal samen in de populaire groep. Binnen die subgroep zijn pesters en meelopers elkaars verdedigers, mocht een van hen onverhoopt zelf een keer gepest worden. Het zijn de populaire leerlingen die bepalen of er in een klas veel gepest wordt. Soms zijn de natuurlijke leiders in een groep toevallig zogeheten pro-sociale, hulpvaardige kinderen, die durven op te komen voor kinderen die anders zijn, voor de zwakkeren. In die groepen zal weinig gepest worden, omdat het weinig statuswinst oplevert.

De aanmoediger

De aanmoediger heeft een bescheiden, maar cruciale rol. Door geamuseerd toe te kijken als de pester weer eens iemand hardhandig de garderobe induwt, moedigt hij de pester aan. Want het is voor de pester statusverhogend om de lachers op zijn hand te hebben. Aanmoedigen is cruciaal voor het voortduren van pesten.

De buitenstaander

Niets doen is bij pesten óók een daad. Wie zwijgt stemt toe; door agressie te tolereren steunt de buitenstaander de pester. Naarmate het stilzwijgen langer duurt, wordt het steeds normaler om de gepeste leerling slecht te behandelen. De houding van de buitenstaander, tussen de 25 en 45 procent van elke groep, is voor hemzelf ook niet zonder gevaar. Een leerling die vaak getuige is van pesten wordt angstig, ook als hij niet zelf het slachtoffer is. Sommige buitenstaanders durven niets te doen of te zeggen. Zij vinden het pesten wel gemeen, maar zijn bang om zelf gepest te worden.

De verdediger

Net als de pester weet de verdediger goed wat mensen beweegt. Ook heeft hij relatief veel zelfvertrouwen en hij voelt zich persoonlijk verantwoordelijk. De verdediger vindt affectie vaak belangrijker dan status. Zijn gedrag is gericht op het goed houden van relaties, en als er iets gebeurt reageert de verdediger vaker assertief – ‘dat vind ik niet leuk, stop ermee’ – dan agressief – terugschelden of -slaan. In een groep is volgens onderzoek ongeveer 15 procent een verdediger. De verdediger kan niet altijd de moed opbrengen om pesten actief tegen te gaan. Dat is riskant, hij kan zo het volgende slachtoffer zijn.

Het aanpakken van pesten

Pesten is onacceptabel en vraagt om een duidelijke en krachtige reactie vanuit onze school. De vraag is hoe dat het beste kan en vooral ook hoe we dat gezamenlijk het beste kunnen aanpakken. Pesten kan grote gevolgen hebben voor de gepeste (onzekerheid, faalangst, depressie, zelfdoding) en de pester (problemen met sociale relaties, positief tegenover het gebruik van geweld, grotere kans om in het criminele circuit terecht te komen).

2. Het pestprotocol

Onze school pakt het pesten aan vanuit de begeleidingsstructuur. Hierin spelen klassendocenten en afdelingsleider een centrale rol.

Uitgangspunten

1. Alle direct betrokken partijen zien pesten als een probleem; leerkrachten, onderwijsondersteunend personeel, directie, ouders en leerlingen;
2. De school is actief in het scheppen van een veilig, pedagogisch klimaat waarbinnen pesten als onacceptabel gedrag wordt ervaren;
3. De school ontplooit preventieve (les)activiteiten. Er wordt richting gegeven aan een positieve groepsvorming.
4. Docenten en onderwijsondersteunend personeel zijn in staat om pesten te signaleren;
5. Docenten en onderwijsondersteunend nemen duidelijk stelling tegen pesten;
6. De school beschikt over een directe aanpak wanneer het pesten de kop opsteekt (dit Pestprotocol);
7. We volgen voor het bestrijden van pestgedrag een vijfsporenaanpak.

De vijfsporenaanpak

De algemene verantwoordelijkheid van de school

De school zorgt dat alle personeelsleden voldoende informatie hebben over het pesten in het algemeen en het aanpakken van pesten. De school werkt aan een goed beleid rond pesten, zodat de veiligheid van leerlingen binnen de school zo optimaal mogelijk is.

Het bieden van steun aan de jongere die gepest wordt

Het probleem wordt serieus genomen. Er wordt uitgezocht wat er precies gebeurt. We bieden hulp aan en er wordt overlegd over mogelijke oplossingen.

Het bieden van begeleiding aan de pester

Wij confronteren de pester met zijn gedrag en de gevolgen hiervan. We proberen achterliggende oorzaken boven tafel te krijgen. We wijzen op het gebrek aan empathisch vermogen dat zichtbaar wordt in het gedrag. Nagegaan wordt of begeleiding mogelijk is, bijvoorbeeld een training sociale vaardigheden of een aantal gesprekken met een lid van de Hellupgroep.

Het betrekken van de klas bij het probleem

De klassendocent bespreekt met de klas het pesten en benoemt de rol van alle leerlingen hierin. Er wordt gesproken over mogelijke oplossingen en wat de klas kan bijdragen aan een verbetering van de situatie. De klassendocent komt hierop regelmatig terug.

Het bieden van steun aan de ouders van zowel de gepeste leerling als de pester

Ouders die zich zorgen maken over pesten worden serieus genomen. De school werkt samen met de ouders om het pesten aan te pakken. De school geeft adviezen aan de ouders in het omgaan met hun gepeste of pestende kind. De school verwijst de ouders zo nodig naar deskundige hulpverleners.

De ouders van leerlingen die gepest worden, hebben er soms moeite mee, dat hun kind aan zichzelf zou moeten werken. Hun kind wordt gepest en dat moet gewoon stoppen. Dat klopt, het pesten moet stoppen. Een gepest kind wil zich echter niet alleen veilig voelen op school; het wil ook geaccepteerd worden. Het verlangt ernaar om zich prettig en zelfverzekerder te voelen. Daar kan begeleiding of een training aan bijdragen.

Het Pestprotocol is nader uitgewerkt in de bijlagen bij dit protocol. Zie hiertoe met name de bijlagen I, II en III. In de bijlagen IV t/m VII tenslotte, zijn een leidraad en tips opgenomen hoe te handelen bij pestgedrag. Het geheel wordt besloten met een overzicht van een aantal webadressen die nadere (achtergrond)informatie over dit onderwerp verschaft (bijlage VIII).

Bijlage I: Preventieve maatregelen

1. Alle docenten hebben een rol in het vormen van een positieve groep. In de uitvoering van hun lessen hebben zij oog voor het leveren van een bijdrage aan een positieve groepsvorming. Zij reageren adequaat op reacties en gedragingen van leerlingen. De klassendocent heeft een regierol bij het vormen van een positieve groep. In de begeleidingslessen worden regelmatig onderwerpen aan de orde gesteld die een positieve groepsvorming bevorderen. Bij activiteiten in een leerjaar en de uitvoering daarvan is een van de criteria de bijdrage aan een positieve groepsontwikkeling.
2. Elke klassendocent bespreekt aan het begin van het schooljaar de algemene afspraken over het vermijden, signaleren en omgaan met pestgedrag, waaronder ook digitaal pesten. Het onderling plagen en pesten wordt hierbij genoemd en onderscheiden. Duidelijk wordt gesteld dat pesten altijd gemeld moet worden bij de klassendocent en niet als klikken maar als hulp bieden of vragen wordt beschouwd. Tevens stelt de klassendocent van een onderbouwklas samen met de klas een pestcontract/gedragsregels op. In bovenbouwklassen worden de gedragsregels met de klas besproken.
3. Alle personeelsleden hebben een signalerende rol. Wanneer zij (een begin van) pesten waarnemen of redenen hebben om pesten te vermoeden, wordt van hen verwacht dat zij hierop adequaat reageren en de klassendocent informeren om hulp en overleg in gang te zetten.
4. Indien een klassendocent of docent daartoe aanleiding ziet, besteedt hij expliciet aandacht aan pestgedrag in een groepsgesprek. Hierbij worden de rol van de pester, het slachtoffer en de omstanders benoemd.
5. In de leerjaren 1 t/m 3 wordt aandacht besteed aan pesten in één of meerdere begeleidingslessen. De leerlingen ondertekenen aan het eind van deze les(sen) een aantal samen gemaakte afspraken (het pestcontract).
6. Van de gesprekken rond pesten worden aantekeningen gemaakt, die door de klassendocent worden bewaard in het leerlingvolgsysteem (Magister) van zowel de pester als het slachtoffer.

Voorbeeld van een pestcontract/ gedragsregels

Contract "veilig in school"

Ik vind dat iedereen zich veilig moet voelen in school.

Daarom houd ik mij aan de volgende afspraken:

- Ik accepteer de ander zoals hij is en ik discrimineer niet.
- Ik scheld niet en doe niet mee aan uitlachen en roddelen.
- Ik blijf van de spullen van een ander af.
- Als er ruzie is speel ik niet voor eigen rechter.
- Ik bedreig niemand, ook niet met woorden.
- Ik neem geen wapens of drugs mee naar school.
- Ik gebruik geen geweld.
- Als iemand mij hindert, vraag ik hem of haar duidelijk daarmee te stoppen.
- Als dat niet helpt, vraag ik een docent om hulp.

Bijlage II: Stappenplan na een melding van pesten

A. De klassendocent

1. Wanneer het pesten plaatsvindt in klassenverband praat de klassendocent eerst met de gepeste en later met de pester apart. Een leidraad voor deze gesprekken is te vinden in Bijlage IV en V. Vervolgens organiseert de klassendocent een gesprek tussen beide leerlingen en probeert tot goede afspraken te komen. De klassendocent brengt de afdelingsleider van elk incident op de hoogte.
2. De klassendocent bespreekt met de pester direct het vervolgtraject.
3. De klassendocent informeert de ouders van de pester en gepeste en geeft aan wat de school inmiddels gedaan heeft of gaat doen.
4. De klassendocent maakt zowel bij de pester als gepeste een notitie in Magister.
5. Wanneer het pesten plaatsvindt in klassenverband bespreekt de klassendocent het pestgedrag in zijn begeleidingsles en maakt daarbij eventueel gebruik van lesmateriaal. Dit is belangrijk in verband met het herstellen van de groeps sfeer en om te benadrukken welke verantwoordelijkheid ieder groepslid heeft.
6. Indien het probleem zich herhaalt, informeert de klassendocent opnieuw de afdelingsleider van de leerling(en).

B. De afdelingsleider

1. De afdelingsleider neemt de regierol van de klassendocent over bij herhaling van het pestgedrag binnen de klas of wanneer het pesten frequent het klassenverband overstijgt. Hij heeft een gesprek met de gepeste en de pester en organiseert zo nodig een gesprek tussen beiden.
2. De pester krijgt een waarschuwing van de afdelingsleider. Een schriftelijke neerslag van deze waarschuwing komt via Magister in het dossier van de betreffende leerling. Tevens wordt de zorgcoördinator gewaarschuwd, die het voorval inbrengt in het zorgteam.
3. De afdelingsleider brengt de ouders van de pester schriftelijk op de hoogte van het inlichten van de zorgcoördinator/zorgteam en van de dossiervorming.
4. In het contact met de pester is het doel drieledig, namelijk: - confronteren (zie Bijlage V); - mogelijke achterliggende problematiek op tafel krijgen; - helderheid geven over het vervolgtraject bij herhaling van pesten.
5. In het contact met de gepeste wordt gekeken of hij sociaal gedrag vertoont waardoor hij een gemakkelijk doelwit vormt voor pesters.
6. De afdelingsleider adviseert zo nodig over het hulptraject, zowel aan de pester als de gepeste.
7. De afdelingsleider stelt alle betrokken ouders op de hoogte wanneer er sprake is van recidief gedrag, verzoekt hen om met hun kind te praten en stelt hen op de hoogte van het vervolgtraject.
8. De afdelingsleider bespreekt de mogelijkheden tot hulp met de ouders.
9. De afdelingsleider koppelt alle informatie weer terug naar de klassendocent.

NB: in zeer ernstige gevallen zulks ter beoordeling van de directie – kan van het bovenstaande worden afgeweken: het oproepen van ouders, aangifte bij de politie, contact met vertrouwensinspecteur, vertrouwenspersonen binnen school, schorsing en eventuele verwijdering van school behoren dan tot de mogelijkheden.

C. Individueel traject pester

Wanneer de pester opnieuw in pestgedrag vervalt, wordt hij ertoe verplicht om een individueel traject te volgen. Dit kan bijvoorbeeld een aantal gesprekken zijn met een lid van de Hellupgroep. Dit vindt plaats in de eigen tijd en dus niet tijdens schooltijd. Het doel van dit traject is reflectie en het

gevoelig maken van de pester voor wat hij aanricht bij de gepeste leerling. De Hellupgroep heeft de regie over dit traject. De ouders worden hiervan op de hoogte gesteld.

D. Schorsing en verwijdering

Wanneer de pester opnieuw in pestgedrag vervalt, treedt ons reglement schorsing en/ of verwijdering in werking. Wanneer de leerling ondanks alle inspanningen van de betrokken partijen koppig blijft volharden in het ongewenste pestgedrag wordt de verwijderingsprocedure in gang gezet.

Bijlage III: Digitaal pesten/Cyberpesten

Digitaal pesten kan veel harder zijn dan pesten in het gewone, dagelijkse leven. Dit komt doordat de daders gemakkelijk anoniem kunnen blijven en de reikwijdte van het internet veel groter is. Kinderen komen er op steeds jongere leeftijd mee in aanraking.

Bij digitaal pesten wordt gehandeld overeenkomstig het bepaalde in Bijlage II.

Hoe wordt er gepest?

- Schelden, beschuldigen, roddelen, beledigen etc. via de sociale media.
- stalking: het stelselmatig lastig vallen van iemand door het blijven sturen van kwetsende boodschappen of het dreigen met geweld via de sociale media
- het tegenkomen van ongewenst materiaal zoals: porno en kinderporno, gewelddadig materiaal etc.
- ongewenst contact met vreemden
- webcam-seks: beelden die ontvangen worden kunnen opgeslagen worden en te zijner tijd misbruikt worden
- hacken: gegevens stelen of instellingen aanpassen. Ook het uit naam van een ander versturen van kwetsende boodschappen.

Hoe te handelen na een melding van digitaal pesten:

1. *Bewaar de berichten.* Probeer de berichten te bewaren, waarin het pestgedrag voorkomt. Vertel leerlingen hoe ze dat kunnen doen (selecteren, kopiëren, gesprekken opslaan, zie ook Bijlage VII).
2. *Blokkeren van de afzender.* Leg de leerling zo nodig uit hoe je kunt blokkeren.
3. *Probeer de dader op te sporen.* Soms is de dader te achterhalen door uit te zoeken van welke computer het bericht is verzonden.
4. *Neem contact op met de ouders van de gepeste leerling.* Geef de ouders voorlichting over welke maatregelen zij thuis kunnen nemen.
5. *Verwijs de ouders zo nodig door.* Er zijn twee telefoonnummers die ouders kunnen bellen met vragen, namelijk: 0800 – 5010: de onderwijstelefoon 0900 – 111 3 111 3: de Vertrouwensinspectie. Verder is er de (jeugd)politie.
6. *Adviseer aangifte.* In het geval de leerling stelselmatig wordt belaagd is er sprake van stalking en kunnen ouders aangifte doen. Ook wanneer het slachtoffer lichamelijk letsel of materiële schade is toegebracht, kan de politie worden ingeschakeld. Zo nodig kun je verwijzen naar Bureau Slachtofferhulp (www.slachtofferhulp.nl; tel: 0900-0101).

De pest-app

In 2014 ontstaat er een nieuw fenomeen: de pest-app. Een pest-app laat gebruikers anoniem een bericht plaatsen, waar anderen vervolgens weer anoniem op kunnen reageren. Berichten als 'wie is de grootste slet van de school?' tot een oproep om iemand in elkaar te slaan kunnen zomaar geplaatst worden. Het is bijna onmogelijk om erachter te komen wie het bericht geplaatst heeft.

Er zijn meerdere van dergelijke apps en ze schieten als paddenstoelen uit de grond, maar verliezen ook vaak weer snel hun populariteit. In 2014 zijn er bijvoorbeeld de apps Whisper, Secret en Yik Yak. Verbieden werkt niet, want voordat je het weet zijn scholieren alweer overgestapt op een nieuwe app.

Pesten is geen hype, maar de middelen waarmee het gebeurt wel. De anonimiteit die deze apps bieden, kan de ernst van het pesten wel bevorderen. Ook de reacties op 'pestberichten' kunnen heftiger zijn, waardoor er eerder escalatie optreedt. Vaak kiest de pester voor een openbaar bericht.

Voor de gepeste scholier is vaak niet duidelijk wie het bericht geplaatst heeft en wie er allemaal op reageren, terwijl anderen in de klas wel weten wie het bericht geplaatst heeft.

Scholen en ouders hebben een belangrijke rol om het pesten via een app tegen te gaan. Zij moeten voorlichting geven over de nieuwe media en in het bijzonder over apps: Wat doe je als je een pesterig bericht leest? Wat voor rol heb je als je een dergelijk bericht doorstuurt? Ook is belangrijk dat ouders goed opletten of het gedrag of houding van hun kind in negatieve zin verandert. Van belang is dat erover gepraat wordt.

Opmerking:

Deze bijlage steeds up-to-date houden.

Mogelijk de regels van de iPad-klas toevoegen.

Bijlage IV: Leidraad voor een gesprek met de gepeste leerling

Feiten:

- Klopt het dat je gepest wordt? (H)erkenning van het probleem.
- Door wie word je gepest? (doorvragen: zijn er nog meer?)
- Waar word je gepest? (doorvragen: zijn er nog meer plekken?)
- Hoe vaak word je gepest?
- Hoe lang speelt het pesten al?
- Weten je ouders of andere personen dat je gepest wordt?
- Wat heb je zelf tot nu toe aan het pesten proberen te doen?
- Zijn er jongeren die jou wel eens proberen te helpen?
- Wat wil je dat er nu gebeurt; wat wil je bereiken?

Aanpak:

Bespreek samen met de leerling wat hij/zij kan doen tegen het pesten en bekijk waar de leerling aan wil werken om de situatie te verbeteren. Let daarbij op de volgende aspecten:

- Hoe communiceert de leerling met anderen?
- Welke lichaamstaal speelt een rol?
- Hoe gaat de leerling om met zijn gevoelens en hoe maakt hij deze kenbaar aan anderen?
- Heeft de leerling genoeg vaardigheden om weerbaarder gedrag te tonen naar depester?

Gepeste jongeren lopen vaak rond met het gevoel dat er iets mis is met ze. Daardoor hebben ze moeite om voor zichzelf op te komen. Dat voelen pesters vaak haarfijn aan. (Soms zijn pesters vroeger ook zelf gepest!). Besteed hier aandacht aan. Elk kind is gelijkwaardig aan de andere kinderen en moet zich veilig voelen.

Bijlage V: Leidraad voor een gesprek met een leerling die pest

Het doel van dit gesprek is:

- de leerling confronteren met zijn gedrag en de pijnlijke gevolgen hiervan;
- de mate en ernst bepalen;
- achterliggende oorzaken boven tafel proberen te krijgen;
- het stoppen van het pestgedrag.

Confronteren

Confronteren en kritiek geven is niet hetzelfde. Confronteren is:

- probleemgericht en richt zich op gedrag dat waarneembaar is. Zodra we interpretaties gaan geven aan gedrag, wordt het persoonsgericht, bijvoorbeeld: je hebt cola in de tas van Piet laten lopen. Dat doe je zeker omdat je graag de lolligste bent! Zodra we gaan interpreteren reageren we een gevoel van frustratie op die ander af en zijn we gestopt met confronteren en begonnen met kritiseren;
- relatiegericht. Je bent heel duidelijk op de inhoud, in wat je wilt en niet wilt maar met behoud van de relatie. Bijvoorbeeld: Ik vind dat je heel erg gemeen doet tegen haar en ik wil dat je daarmee ophoudt. Zeg nooit: "Je bent heel gemeen". Je wilt duidelijk verder met de jongere. Kritiek op de persoon voelt als een beschuldiging/afwijzing. Eigenlijk zeg je daarmee dat de pester een waardeloos mens is;
- specifiek blijven. Je benoemt de situatie waar het over gaat en vermijdt woorden als altijd, vaak en meestal. Kritiek wordt vaak algemeen;
- veranderingsgericht. Je stelt zaken vast en gaat vervolgens inventariseren hoe het anders kan.

De mate en ernst bepalen

Breng met soortgelijke vragen als in bijlage IV onder 'Feiten' de mate en ernst van het pesten in beeld.

Achterliggende oorzaken

Nadat het probleem benoemd is, richt jij je op het waarom? Hoe komt het dat je dit gedrag nodig hebt? Wat levert het jou op? Wat reageer je af op die ander? Etc. Maak duidelijk dat er een tekort aan empathisch vermogen zichtbaar wordt in dit gedrag. Wat ga je daaraan doen?

Het pestgedrag moet stoppen

Geef duidelijk aan dat het pesten onmiddellijk moet stoppen en welke stappen jij gaat zetten.

Bijlage VI: Tips voor leerlingen

Wat kun je doen om digitaal pesten te voorkomen?

- Bedenk dat niet alles waar is wat je op internet of via de sociale media tegenkomt.
- Gebruik een apart Hotmail of Gmail adres om jezelf te registreren op websites. Kies een e-mailadres dat niet je eigen voor- en achternaam volledig weergeeft.
- Gebruik zo mogelijk een bijnaam bij het gebruik van de sociale media.
- Zorg dat je je wachtwoorden niet doorgeeft aan anderen en zorg dat ze niet gemakkelijk te raden zijn. Als anderen wel binnen zijn gekomen, neem dan contact op met de beheerder van de site.
- Als je een vervelend gevoel hebt over iets wat je hebt gezien of meegemaakt, vertel het dan aan iemand die je vertrouwt.
- Blijf zelf respectvol naar anderen, scheld niet terug.
- Beëindig meteen je aanwezigheid via de sociale media als er iets vervelends gebeurt.
- Verwijder onbekenden uit je contactlijst.
- Leg niet zomaar contact met personen die je alleen van internet of via de sociale media kent, spreek niet met ze af zonder dat je ouders het weten.
- Verstuur of plaats geen flauwe grappen, dreig- of haatboodschappen.
- Geef geen persoonlijke informatie aan mensen die je alleen via de sociale media kent. Let vooral op bij foto's van jezelf. Als je een foto op internet zet, kan deze gemakkelijk gekopieerd en op een andere website geplaatst worden. Zo kan hij jarenlang terug te vinden zijn. Foto's kunnen ook bewerkt worden.
- Wees zeer voorzichtig met het gebruik van je webcam. Jouw beelden kunnen worden opgeslagen en gebruikt worden om ze aan andere personen te laten zien of voor doeleinden die jij niet wilt.

Wat kun je tegen cyberpesten doen?

- Niet persoonlijk opvatten als het van mensen komt die je niet kent. De anonimiteit van internet maakt dat mensen makkelijker gaan schelden.
- Reageer niet op digitale pesterijen. Verwijder de boodschap zo mogelijk zonder hem te openen.
- Blokkeer de afzender. Als het gaat om berichten op je mobiele telefoon, dan heb je soms de mogelijkheid om nummers te blokkeren.
- Bewaar de bewijzen. Maak een print of sla ze op. Een provider heeft vaak een helpdesk waar je je klacht kunt deponeren. Men heeft daar vaak ook de technische mogelijkheden om na te gaan wie de kwetsende boodschap heeft verstuurd.
- Ga naar je klassendocent of afdelingsleider toe op school. Deze zal je verder helpen om het vervelende pestgedrag te stoppen.
- Bij stalking kun je aangifte doen bij de politie. Voor meer informatie over aangifte doen: zie www.pestenslaf.nl. Stalking is het stelselmatig lastigvallen van een persoon, door die persoon te achtervolgen, steeds op hinderlijke wijze contact op te nemen, en soms ook te bedreigen. Het is strafbaar.

Mogelijk Dia Bieke toevoegen

Bijlage VII: Tips voor ouders

- Kijk mee over de schouder van je (jonge) kind en creëer een open sfeer! Toon interesse. Verplaats u in de belevingswereld van uw kinderen op internet. Internet kan spannend en gevaarlijk zijn, maar ook heel leuk. Bezoek af en toe verschillende jongerensites en ontdek waarom uw kinderen internet leuk vinden. Praat daarover met uw kinderen en zorg ervoor dat ook de negatieve kanten van internet bespreekbaar zijn. Mochten er problemen zijn met het surfgedrag (seks- of gewelddadige sites) of mochten er vervelende ervaringen ontstaan tijdens contacten via de sociale media, of andersoortige problemen, dan weet uw kind dat hij/zij er met u over kan praten. De noodzaak van “stiekem gedrag” is voor uw kind dan minder aanwezig.
- Maak internetafspraken met uw kind, print deze uit en plaats ze ergens in de buurt van de computer.
- Spoor de dader op. Soms is de dader van kwetsende boodschappen via de sociale media, hacking, stalking e.d. op te sporen. Ook kunnen schrijfstijl en andere aanwijzingen leiden tot het vinden van de dader. Sla digitale gesprekken op of print ze uit.
- Bespreek met uw kind om nooit te reageren op kwetsende boodschappen e.d. Laat de afzender blokkeren in de contactlijsten.
- Bespreek met uw kind om geen persoonlijke gegevens op internet te zetten of via de sociale media aan anderen te geven.
- Treedt in contact met school of met andere ouders in het geval van digitaal pesten.
- Doe in geval van digitaal pesten zo nodig aangifte of een melding bij de politie.

Opslaan van digitale gesprekken:

De meeste vormen van de sociale media bieden de mogelijkheid om gesprekken van uw kind te bewaren. De werkwijze is als volgt:

1. Ga na of een berichtgeschiedenis wordt bewaard.
2. Zoek de contactpersoon.
3. Mogelijk wordt er een geschiedenis weergegeven van elk gesprek dat met deze contactpersoon is geweest.

Let op: wees er zeker van dat alle berichten automatisch worden opgeslagen. Schakel zo mogelijk bij de berichtengeschiedenis een optie in als “automatisch een geschiedenis bijhouden van mijn gesprekken”.

Maakt u zich zorgen over het gedrag van uw kind op internet? Bent u bang dat uw kind wordt gepest, bedreigd of lastiggevallen? Het is goed hierover te hebben nagedacht voordat u met uw kinderen hierover praat. Als uw kind weet hoe hij/zij de berichtengeschiedenis kan uitschakelen, kunt u hiertegen namelijk niets ondernemen. Daarom is het van belang goede afspraken te maken met uw kinderen en met uw kinderen in gesprek te blijven over het bovenstaande. Controle kan anders worden opgevat als “wantrouwen”. U luistert immers ook de gesprekken van uw kinderen op straat niet af.

Bijlage VIII: Bruikbare adressen bij cyberpesten

Algemene zoekpagina's

www.pesten.startkabel.nl
www.kinderconsument.nl
www.pesten.startpagina.nl

Pesten (algemeen)

www.pestweb.nl

Website van het APS met informatie, advies en tips over pesten voor kinderen, jongeren, ouders en leerkrachten.

www.pesten.net

Voor en door slachtoffers, opgericht door Bob van der Meer

www.pestforum.nl

www.rtl.nl/gepest

Cyberpesten / veilig internet gebruik / veilige school

www.meldknop.nl

Goede, betrouwbare site voor jongeren, klassendocenten en vertrouwenspersonen die vervelende dingen op internet mee hebben gemaakt en ondersteund door onder meer Kindertelefoon en politie.

www.digibewust.nl

Een informatieve site van het Ministerie van Economische Zaken over het veilig gebruik van internet.

www.ppsi.nl

PPSI is het expertisecentrum van het APS op het gebied van voorkomen en bestrijden van seksuele intimidatie en seksueel misbruik in het onderwijs. Je kunt er ook terecht voor informatie over: pesten, agressie, geweld, discriminatie en racisme.

www.schoolenveiligheid.nl

Centrum School en Veiligheid van het APS verzamelt en verspreidt informatie en deskundigheid op het gebied van schoolveiligheid.

www.cyberpesten.be

Het zorgteam zorgt voor de jaarlijkse aanpassing van bovenstaande adressen.

Bijlage IX: Handreiking agressie, geweld (waaronder pesten) en discriminatie Maaslandcollege

Deze notitie is een leidraad bij de te nemen stappen in situaties waarin agressie, geweld (waaronder pesten) en discriminatie op school een rol spelen.

Uitgangspunten

- Het Maaslandcollege biedt een veilige en beschermde omgeving aan alle leerlingen en personeelsleden.
- Leerlingen en personeelsleden gaan respectvol met elkaar om.
- Leerlingen en personeelsleden accepteren geen enkele vorm van agressie, geweld (waaronder pesten) en discriminatie.

Preventie

Het leveren van een bijdrage aan het ontwikkelen van een goed klassen- en schoolklimaat is een zaak van allen die bij de school betrokken zijn. In de begeleidingslessen is hiervoor expliciet aandacht. Daarnaast worden alle leerlingen begeleid in hun sociaal-emotionele ontwikkeling. Verder vindt de school het belangrijk om ouders tijdig te informeren en deelgenoot te maken van aspecten in de ontwikkeling van hun kinderen.

In alle leerjaren van de onderbouw maakt het thema agressie, geweld (waaronder pesten) en discriminatie, impliciet dan wel expliciet, deel uit van het jaarprogramma. Hierin wordt aandacht gegeven aan de gedragscodes die op het Maaslandcollege gehanteerd worden m.b.t. deze onderwerpen. Verder wordt de rol van de klassendocent, leden Hellup-groep, anti-pestcoördinator, vertrouwenspersonen en leden van de schoolleiding uitgelegd. Aan leerlingen wordt gevraagd om vormen van agressie, geweld (waaronder pesten) en discriminatie door te geven aan vakdocent, klassendocent, anti-pestcoördinator, vertrouwenspersonen of schoolleiding. De anti-pestcoördinator is aanspreekpunt voor leerlingen en ouders.

Gedragscode

- Leerlingen en personeelsleden gaan respectvol met elkaar om.
- Personeel en leerlingen gebruiken geen taal, afbeeldingen of gebaren die kwetsend zijn.
- Personeel en leerlingen noemen leerlingen of personeelsleden niet met een bijnaam die als kwetsend ervaren kan worden.
- Personeel en leerlingen maken geen opmerkingen over kleding en/ of uiterlijk die als kwetsend ervaren kunnen worden.
- Indien een leerling een vorm van agressie, geweld (waaronder pesten) of discriminatie signaleert dan informeert hij een docent of een ander personeelslid. Met de informatie wordt hoogst zorgvuldig omgegaan.
- Indien een personeelslid een vorm van agressie, geweld of discriminatie signaleert of daarvan op de hoogte is, dan:
 - geeft hij duidelijk en ondubbelzinnig aan dat hij een dergelijk gedrag afkeurt
 - probeert hij zicht te krijgen op de oorzaak, de omvang en de mogelijke gevolgen voor het slachtoffer
 - licht hij de klassendocent in.

Stappenplan bij ongewenst gedrag bij leerlingen

Fase 1: Vermoeden/ constatering

- het onderkennen van een vorm van agressie, geweld of discriminatie, zowel binnen als buiten de klas
- Als de situatie vereist dat onmiddellijk wordt ingegrepen dan gaat degene die signaleert met de betreffende leerling(en) naar de afdelingsleider. Indien die afwezig is, neemt de conrector onderwijs of zondig een ander lid van de schoolleiding de zaak tijdelijk in behandeling. In eerste instantie gaat het erom om de betrokkenen te laten afkoelen en afzonderlijk hun verhaal te laten vertellen.
- Als de gebeurtenis zodanig is dat onmiddellijk ingrijpen niet noodzakelijk is dan laat degene die signaleert zo mogelijk zijn afkeuring blijken en maakt melding van het incident bij de klassendocenten van het slachtoffer en de dader. Bij meer ernstige vormen wordt ook de afdelingsleider ingelicht.

Fase 2: Overleg

- Indien een leerling bloot staat aan een vorm van agressie, geweld of discriminatie dan gaat de klassendocent zo snel mogelijk een gesprek aan met de leerling.
- Eventueel worden collega's geraadpleegd; de afdelingsleider wordt geïnformeerd.

Fase 3: Plan van aanpak

Ingeval het om een minder ernstige vorm van agressie, geweld of discriminatie gaat:

- De klassendocent informeert de ouders van dader(s) en slachtoffer en geeft aan dat hij in een later stadium erop terug zal komen, hoe de school het probleem gaat aanpakken. Tevens informeert de klassendocent de afdelingsleider.
- De klassendocent gaat bij de vakdocenten na of zij de genoemde vorm van agressie, geweld of discriminatie herkennen.
- De klassendocent probeert d.m.v. klassikale gesprekken of gesprekken met de betrokkenen het ongewenste gedrag te stoppen.
- De klassendocent informeert ouders en docenten over de gekozen aanpak.
- Na een periode van observatie vindt een terugkoppeling naar de dader en het slachtoffer plaats. Betrokken personeelsleden en ouders worden geïnformeerd.

Ingeval het om een ernstige vorm van agressie, geweld of discriminatie gaat of bij het herhaaldelijk overtreeden:

- De klassendocent stelt de afdelingsleider en/ of vertrouwenspersonen en/ of schoolleiding op de hoogte. Eventuele sancties worden overwogen.
- De afdelingsleider weegt af of de dader wordt verwezen naar de vertrouwenspersonen. Zonodig kan extra hulp ingeschakeld worden in de vorm van de Hellup-groep of externe deskundigheid.
- Als het nodig wordt geacht of als het ongewenste gedrag zich blijft voordoen dan worden de vertrouwenspersonen ingeschakeld. De vertrouwenspersonen bekijken of de zaak via bemiddeling afgehandeld kan worden (zie verder) of dat er, in overleg met directie, andere maatregelen moeten worden genomen. Gedacht kan worden aan:
 - inschakelen politie
 - hulpverleningstraject aanbieden op en/of buiten de school, via de zorgcoördinator psychosociaal.

Indien van toepassing handelen de vertrouwenspersonen conform de "Regeling ter voorkoming van seksuele intimidatie, agressie, geweld (waaronder pesten) en discriminatie OMO".

Fase 4: Evaluatie

- Betrokkenen evalueren de aanpak.
- Zonodig bijstellen van de basisaanpak voor de volgende keer.

Fase 5: Nazorg:

- Blijf de leerling volgen, indien nodig weer ingrijpen.

Opmerkingen:

- Van de gebeurtenis rondom het ongewenste gedrag wordt een aantekening gemaakt in het dossier van de leerling.
- Van alle gesprekken en handelingen moeten notities en/ of verslagen worden gemaakt. Deze worden bewaard door de betreffende afdelingsleider en vertrouwenspersonen.
- Als een medewerker betrokken is bij of slachtoffer is van agressie, geweld of discriminatie dan wordt de schoolleiding onmiddellijk geïnformeerd. Zij weegt dan af welke stappen gezet worden met inachtneming van de "Regeling ter voorkoming van seksuele intimidatie, agressie, geweld (waaronder pesten) en discriminatie OMO".

Bemiddeling door vertrouwenspersonen

In gebeurtenissen waarin bemiddeling mogelijk is, gaan de vertrouwenspersonen volgens onderstaand stappenplan te werk.

1. Leerling of personeelslid komt met een melding naar de vertrouwenspersonen.
2. Vertrouwenspersonen horen leerling of personeelslid.
3. Indien leerling jonger is dan 16 jaar, worden de ouders op de hoogte gebracht.
4. Degene over wie de melding gaat, wordt door vertrouwenspersonen benaderd en uitgenodigd voor een gesprek. Het is een informatief gesprek met betrokkene, om hem/haar op de hoogte te stellen van de melding.
5. Door vertrouwenspersonen wordt een voorstel gedaan om een bemiddelingsgesprek met beide partijen te houden, waarbij de vertrouwenspersonen aanwezig zijn.
6. Er volgen één of meerdere bemiddelingsgesprekken.
7. Vrij snel hierna volgen nazorggesprekken met degene over wie de melding is binnengekomen en met degene die de melding heeft gedaan. Afhankelijk hiervan wordt besloten of er nog meer nazorg nodig is.
8. Als de melding door een leerling is gedaan, worden ouders/verzorgers gebeld om na te gaan of zij tevreden zijn over de gang van zaken en de afwikkeling ervan.
9. De rector wordt geïnformeerd over hetgeen gespeeld heeft.
10. Er wordt een eindverslag gemaakt en degene over wie de melding gaat, krijgt inzage. Het verslag wordt door de vertrouwenspersonen 10 jaar bewaard.

Opmerking: Naast deze notitie beschikt de school over een pestprotocol.